

TATÁRJÁRÁS AZ ŐSERDŐBEN

Rablóhangyák az egész világ ellen

Az őserdők „tatárjai” parányiak, s nem is lóháton törtetnek előre, hanem saját lábaikon – igaz, abból hat van nekik. Ki ne olvasott volna kalandos útleírásokban a végtelen oszlopokban masírozó, egymás hegyén-hátán hemzsegó húsevő rablóhangyákról, a dzsungel rémeiről, melyek mindent felfalnak, ami útjukba kerül, s amelyek elől egyforma pánikban menekül ember és állat? Vajon valóban ilyen rettetesek ezek a rovarok?

Az esőerdők és savannák rohamos feltárása, a trópusok élővilágának egyre tüzetesebb vizsgálata révén jó néhány természetvizsgálónak sikerült fellebbentnie a titokzatosság fátylát, fény derült a vadon számos rejtélyére. A vándorló, portyázó rablóhangyák – más néven legionárius- vagy hajtó (driver) hangyák – titkai közül is megismerhettünk néhányat.

Csigalassú kutya, húszmillió szájjal

Talán a legelső és legfontosabb „titok” az, hogy ezek a rovarok, bármilyen félelmetes hírűek is, valójában nem is olyan vérfagyasztók. Ha az egy bolyban, egy közösségben élő hangyákat egybegyűrnánk, még a sok millió egvedet számláló bolyok (ilyenek pl. az

afrikai *Dorylus* nembe tartozó fajok) népességének összsúlya sem haladná meg a 20–25 kg-ot, vagyis egy közepes kutya testtömegét. Igaz, hogy ennek a képzeletbeli, kutya nagyságú lénynek 20–22 millió szája lenne, ami elég félelmetes, viszont percenként alig tenne meg egy métert. Ennyi ugyanis az átlagsebessége az előre nyomuló *Dorylus*-seregnek. Maguk a hangyák gyors mozgásúak, másodpercenként 4 cm-t tesznek meg, de mivel oda-vissza rohagnak, maga az előrenyomuló hadsereg ennél lassabban halad.

Kamikaze-hadsereg

Amint ez a legtöbb társas rovarra jellemző, a hangyák életközössége is különböző osztályokra, kasztokra tagolódik. Ha ezt összehasonlítjuk – csakis a leegyszerűsített szemléltetés céljából – az emberi társadalommal, akkor mondhatjuk, hogy a hierarchia esúcsán a királynő és a nemzésre képes hímek állnak, majd ezt követi a királynői udvartartás, a hadsereg, és végül a dolgozók hatalmas tömege. A rendfenntartás és a zsákmányért való harc a katonák feladata. Ezek küllemükben is különböznek a többiektől: általában nagyobbak, erősebbek és félelmetes rágókkal vannak fel-fegyverkezve. A szinte feltartóztatathatlan előrenyomulást a harcias katonákból összetevődött portyázó csapatok előzik meg. A katonák sebesen futkosnak előre-hátra, előrsként pásztázva a sereg előtti terepet. Minden élőlényt habozás nélkül megtámadnak, bármekkora is legyen az. Kétségtelen, hogy harcmodoruk félelmetes, s ha ismét emberi mércével mérjük fel őket, akkor bizvást mondhatjuk, halálmegvető bátor-

ságuk határtalan. A társas rovarokra, így a hangyákra is jellemző, hogy az „egyén” élete fabatkát sem ér, ha a boly érdekeiről van szó.

Sok hangya kígyót győz

A *Dorylus* fajokon kívül még nagyon sok hangya portyázik, összességükről általános képet festeni nem lenne könnyű. Némely faj ugyancsak válogatós, csak egy bizonyos zsákmány érdeklí. Így aztán van közöttük gilisztaevő, százlábúevő, sőt még „kannibál” is, mely kizárólag hangyákat ejt zsákmányul. Legtöbbjük, sőt, talán mindegyik faj húsevő, tehát a közhiedelem, mely szerint a hangyasereg minden ehető felfal, ami csak az útjába kerül, téves. A leggyakoribb préda az ízeltlábúak népes csoportjából kerül ki, hiszen ezekkel az állatokkal könnyen megbirkóznak a kistermetű hangyák. Sérült, mozgásképtelen vagy esetleg ketrecbe zárt nagyobb állat is zsákmányá válhat, még akár egy megtermett disznó is. Az ismert XIX. századbeli természetvizsgáló, Thomas Savage szerint a nagy afrikai piton, a *Python natalensis* egy-egy bőséges étkezés után napokig mozdulatlanságra van ítélve, s ilyenkor könnyű prédája lehet a hangyáknak.

Meneküljön, ki merre lát!

Az előrenyomuló hangyasereg közeledtét általában az egyébként rejtett életet élő apróbb állatok mozgolódása jelzi. Csótányok, százlábúak, tücskök tömegesen hagyják el búvóhelyüket, hogy meneküljenek, amíg nem késő. A hangyák útjába eső házakban, kunyhókban is nagy a sürgés-forgás; innen a

patkányok, egerek, de még a kígyók is iszkolnak. Természetesen a megfutamodás a leghatásosabb túlélési módszer, de azért jó néhány élőlény más módon is tud védekezni. A legsikeresebb technika talán azoké a kullancsfajoké, melyek ragacsos, kellemetlen szagú és ízű nedvet tudnak kibocsátani magukból. A mozdulatlanság is jó módszer: néhány botoskafaj, melyek egyébként ugyancsak finom falatokat jelen-

tenének a hangyáknak, szoborra dermedve vészeli át az inváziót. Ám a legtöbb áldozat szinte küzdelem nélkül válik zsákmánnyá, hiszen a hihetetlen túlerővel szemben a kisebb gerinctelenek javarésze teljesen tehetetlen.

A választ az idő adja meg

Igazi küzdelmekre, gigászi harcokra akkor kerül sor, ha két portyázó hangyasereg össze-találkozik. Ilyenkor aztán a katonák ezrei hullanak el a csatában, s a vesztes fél súlyos árat fizet. Nem egy hatalmas bolynak így lesz vége: a győztesek alapos munkát végeznek, egészen addig, mígnem a legyőzött királynőt is meg nem ölik.

Csábító a kísértés, hogy a hangyák társadalmi struktúráját, viselkedését az emberével hasonlítsuk össze, hiszen jóformán mindent megtalálhatunk a hangyák háborújában, ami a miénkben is jelen van. Ám egy nagyon fontos dolog azért mégiscsak másként van, mint nálunk: a hangya-egyén nem tudja befolyásolni a többieket. Nem gondolkodik, csak végzi munkáját, ahogy azt a természet előírta. Joggal merülhet fel a kérdés: melyik rendszer a jobb? A választ csak az idő adhatja meg: a hangyáké mindenesetre jól működik már évmilliók óta...

Hangay

Az Európában is előforduló hangyák (nagy kép) nem örövendenek oly rettegett hírnévnek, mint a trópusi rablóhangyák (kis kép). Nem indulnak seregestül rablóhadjáratra, de a boly védelme érdekében ők is bármikor készek a haragra, egyszerre irányítva az ellenség felé hegyes rágóikat és a hangyasavat fecskendező potrohmirigyét

